

Kanādas un ASV ilgstošais tirdzniecības karš par kokmateriāliem un “Dienvidamerikas faktors”

Avoti: Zemeunvalsts.lv un Ziemeļamerikas informācijas vietnes

Strīds par skujkoku zāģmateriāliem starp Kanādu un ASV ir viens no ilgākajiem un finansiāli ietilpīgākajiem tirdzniecības konfliktiem mūsdienu vēsturē, kas ilgst jau vairākas desmitgades. Tā pamatā ir fundamentālas atšķirības abas valstu mežu apsaimniekošanas sistēmās, ko ASV puse uzskata par netaisnīgu konkurenci.

Kanādā lielākā daļa mežu platību pieder valstij jeb provincēm - tā sauktās “kroņa zemes”. Valdība pati nosaka un regulē mežizstrādes tiesību maksas, ko uzņēmumi maksā par koku ciršanu. Turpretī ASV lielākā daļa komerciālo mežu pieder privātpersonām vai privātiem uzņēmumiem, un tiesības zāģēt kokus tiek pārdotas brīvā tirgus izsolēs par mainīgām tirgus cenām. ASV kokrūpnieki apgalvo, ka Kanādas valdības noteiktās maksas ir mākslīgi zemas, kas reāli darbojas kā slēptas subsīdijas Kanādas uzņēmumiem, ļaujot tiem pārdot zāģmateriālus ASV tirgū par cenām, kuras vietējie ASV ražotāji nespēj turēt.

Lai aizsargātu savu iekšējo tirgu, ASV valdība regulāri nosaka augstus ievadumtas tarifus un antidempinga nodevas Kanādas kokmateriāliem. Šie tarifi darbojas kā papildu nodoklis, kas Kanādas ražotājiem ir jāmaksā pie robežas, padarot viņu produkciju dārgāku. Kanāda šos lēmumus ir neskaitāmas reizes pārsūdzējusi Pasaules Tirdzniecības organizācijā un Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības līgumu ietvaros, bieži vien uzvarot, taču tiesvedības ilgst gadiem. Kamēr strīdi turpinās, tādi Kanādas meža nozares giganti kā *Canfor* cieš milzīgus zaudējumus. Šie tarifi burtiski noēd uzņēmumu peļņu, atņemot tiem finanšu buferi, kas būtu ļāvis pārdzīvot krīzes periodus.

Britu Kolumbijas meža nozares ekonomikas lejupslīde

Britu Kolumbijas mežsaimniecības lejupslīde ir hronisks process, ko raksturo dramatisks ražošanas apjoma un darba vietu sarukšana. Nozares pamatdarbības rādītāji pēdējos gados skaidri parāda, ka reģions zaudē savas vēsturiskās pozīcijas kā viens no pasaules vadošajiem kokmateriālu eksportētājiem.

Galvenais ekonomiskais rādītājs ir ikgadējais pieļaujamais ciršanas apjoms, ko nosaka provinces valdība. Koksnes mizgraužu postījumu un masīvo ugunsgrēku dēļ šis apjoms pēdējo piecpadsmit gadu laikā ir samazinājies gandrīz par trešdaļu. Mazāks mežizstrādes apjoms nozīmē, ka kokzāģētavām nav ko pārstrādāt. Kopš 2023. gada sākuma provincē darbību ir pilnībā pārtraukušas vai uz laiku apturējušas vairāk nekā ducis lielu zāģētavu un pārstrādes rūpnīcu. Katras zāģētavas slēgšana izraisa lejupejošu spirāli, jo, kā minēts iepriekš, celulozes rūpnīcas ir tieši atkarīgas no zāģētavu blakusproduktiem.

Šī ražošanas jaudu samazināšanās tieši atspoguļojas uzņēmumu finanšu pārskatos. Lielie meža nozares koncerni pēdējos ceturkšņos ziņo par pastāvīgiem operatīvajiem zaudējumiem, kas mērāmi desmitos un simtos miljonu dolāru. Piemēram, *Canfor* celulozes sektora milzīgie zaudējumi gada sākumā bija pēdējais piliens pirms radikālā lēmuma pieņemšanas. Papildus tam seko sociālekonomiskais trieciens reģionālajai ekonomikai.

Mežsaimniecība vēsturiski ir bijusi galvenais nodarbinātības sektors un nodokļu maksātājs Kanādas Britu Kolumbijas iekšzemes pilsētās. Darba vietu zaudēšana ne tikai atstāj simtiem ģimeņu bez ienākumiem, bet arī atņem pašvaldībām budžeta līdzekļus, kas nepieciešami skolu, ceļu un slimnīcu uzturēšanai, izraisot vispārēju reģiona ekonomisko stagnāciju.

Dienvidamerikas – īpaši Brazīlijas, Čīles un Urugvajas – milzīgās priekšrocības celulozes tirgū balstās uz unikālu dabas apstākļu un modernu tehnoloģiju apvienojumu. Šie faktori ļauj tur ražot celulozi par izmaksām, ar kurām Kanādas vai Eiropas uzņēmumi vienkārši nespēj konkurēt.

Dienvidamerika - fenomenāls koku augšanas ātrums un efektīvas plantācijas

Galvenais Dienvidamerikas panākumu noslēpums ir klimats un kokmateriālu izejvielu bāze. Kamēr Kanādas aukstajā klimatā skujkokam - priedei vai eglei - ir jāaug 50 līdz 80 gadi, lai tas sasniegtu ciršanas vecumu, Brazīlijas siltajā un mitrajā klimatā īpaši selekcionēti eikalipti komerciālu briedumu sasniedz pat nieka 6 līdz 7 gados. Tas nozīmē, ka no viena hektāra zemes Dienvidamerikā var iegūt daudzkārt vairāk koksnes nekā Kanādā, turklāt darīt to nepārtrauktā, ātrā ciklā.

Kanādā uzņēmumi lielākoties strādā dabiskos, valstij piederošos mežos, kur koki aug izklaidus, mežu platības ir milzīgas, un mežizstrādes tiesību saņemšana ir saistīta ar stingru birokrātiju un vides ierobežojumiem. Dienvidamerikā celulozes uzņēmumiem pieder gigantiskas, privātas eikaliptu un priežu plantācijas. Šie meži ir stādīti kā lauksaimniecības kultūras – taisnās rindās, vienmērīgā reljefā un tiešā rūpnīcu tuvumā. Tas padara koku kopšanu un ciršanu maksimāli mehanizētu un lētu.

Kanādas meža nozares lielākā problēma ir loģistika. Balķi vai šķelda bieži ir jāved simtiem kilometru pa kalnu ceļiem no tālām mežu audzēm līdz zāgētavai un pēc tam tālāk līdz celulozes rūpnīcai. Dienvidamerikā rūpnīcas ir uzbūvētas tieši pašu plantāciju vidū. Vidējais attālums no vietas, kur koku nocērt, līdz rūpnīcai, kur to pārstrādā, bieži vien ir mazāks par 50–100 kilometriem. Mazāks degvielas patēriņš un īsāks transportēšanas laiks rada milzīgu ietaupījumu.

Milzīgs ražošanas mērogs un ultramodernas rūpnīcas

Kamēr Kanādas un Ziemeļamerikas rūpnīcas - tāpat kā slēgtā *Northwood* - bieži ir būvētas pirms vairākiem gadu desmitiem un to jauda ir ap 300 000 tonnu gadā, Dienvidamerikā pēdējos gados ir uzceltas pilnīgi jaunas "mega-rūpnīcas" Brazīlijā un Urugvajā, kuru jauda sasniedz 2 līdz 3 miljonus tonnu gadā. Šīs rūpnīcas izmanto jaunākās tehnoloģijas, tās ir pilnībā automatizētas un darbojas ar maksimālu energoefektivitāti. Jo lielāks ir ražošanas apjoms vienā vietā, jo mazākas ir vienas saražotās tonnas pašizmaksas.

Lai gan modernās rūpnīcas ir augsti automatizētas, kopējās darbības izmaksas – sākot no mežstrādnieku algām plantācijās un beidzot ar zemes nodokļiem un vides prasību administrēšanu – Dienvidamerikas valstīs joprojām ir zemākas nekā Kanādā vai

ASV. Tas ļauj uzņēmumiem uzturēt augstu rentabilitāti pat tad, ja celulozes cenas pasaules biržās strauji krītas.

Skaidrības labad jāpiebilst, ka Dienvidamerikas eikalipta celuloze ir nedaudz atšķirīga, tai ir īsākas šķiedras nekā Kanādas skujkokam, taču modernās papīra ražošanas tehnoloģijas ir tik tālu attīstījušās, ka šī lētā eikalipta celuloze tagad spēj aizstāt dārgāko ziemeļu celulozi lielākajā daļā ikdienas produktu.